

P U B L I C A C I O N S

Q

|

Antoni Matabosch

WALTER KASPER, *Caminos hacia la unidad de los cristianos*, Escritos de ecumenismo I, *Obra Completa de Walter Kasper*, volumen 14, Sal Terrae (Colección «Presencia Teológica», 213), Maliaño (Cantabria), 2014, 703 ps.

La ingent obra teològica del professor i actual cardenal W. Kasper està sent publicada en alemany en les seves obres completes, de les quals el llibre que comentem és el número 14. Es tracta de 37 articles sobre ecumenisme publicats en diferents moments i en múltiples revistes o llibres col·lectius, indicats en les pàgines 689-693.

El tema de la unitat dels cristians ha centrat gran part de las preocupacions i publicacions de l'A., primer com a professor a Münster i Tubinga, més tard com a bisbe de Rottenburg i finalment, del 2001 al 2010, com a president del Pontifici Consell per a la Unitat dels Cristians. La seva visió teològica sempre ha estat molt oberta i alhora ben fonamentada, i a vegades l'ha portat a protagonitzar debats públics, per exemple amb el cardenal Ratzinger sobre la prioritat de l'Església universal o local, i en el recent Sínode de bisbes sobre la família, tot defensant la possibilitat que les persones divorciades i tornades a casar poguessin accedir a la comunió eucarística.

W. Kasper ha escrit un pròleg especial per a aquest volum, del qual escollim unes frases que resumeixen el seu pensament ecumènic a les entrevistes del futur: “En estos últimos cincuenta años hemos logrado mucho, desde luego mucho más de lo que muchos esperaban hace cincuenta años. Pero todavía tenemos ante nosotros un difícil camino, que, hasta donde podemos juzgar los seres humanos, presumiblemente será más largo de lo que muchos otros esperaban en aquel entonces (...) En el aún incipiente siglo XXI tendremos que encontrar nuevos caminos (...) En esta nueva fase, todas las Iglesias y, en especial, las de nuestro mundo occidental secularizado habrán de atravesar profundas crisis interiores. De ahí que en primer lugar sea necesario asegurar los fundamentos comunes (...) Presumiblemente aparecerán nuevas formas de unidad en la legítima diversidad en el seno de la unidad mayor. No siempre será posible encajarlas a la

fuerza en los ordenamientos canónicos preexistentes» (ps. 30-33).

Els articles estan ordenats en quatre parts. La primera, «Fundamentos», recull nou articles (ps. 37-236) sobre aspectes bàsics de l'ecumenisme (bases de l'ecumenisme catòlic, la seva essència i la seva finalitat, la noció de «communio», el Decret sobre l'Ecumenisme, etc.). La segona part, «Balances de la situación», és la més àmplia amb vint articles (ps. 237-574), on l'A. enfoca magistralment l'ecumenisme des de molt punts de vista a fi de donar-ne una visió completa. Fa un estat de la qüestió amb els protestants (especialment amb els luterans) i ortodoxos; examina l'ecumenisme dels catòlics; obre perspectives de futur; posa un especial accent en el necessari canvi del moviment ecumènic. La tercera part, «Espiritualidad del ecumenisme» (ps. 575-666), recull sis articles sobre aquest tema, molt valorat pel cardenal Kasper (ecumenisme de la vida, la llum de Crist, l'Església missionera, Maria i Pau). Finalment, la darrera part, «El ecumenismo y la unidad de Europa», consta de dos apartats sobre la unitat de l'Església i d'Europa i sobre la situació ecumènica a Europa.

Un gran llibre, d'una gran personalitat.

Agustí Colomer:

JOSEP OTÓN, *La mística de la Palabra*, «El Pozo de Siquem», 333, Sal Terrae, Santander, 2014, 200 ps.

Josep Otón (Barcelona, 1963) és doctor en història, catedràtic de secundària i professor de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona. Tres són els seus principals àmbits de reflexió: el pensament de la filòsofa francesa Simone Weil, sobre el qual ha publicat diverses obres com ara *Simone Weil: el silenci de Déu* (Fragmenta, 2008); el diàleg fe-cultura, amb treballs significatius com *El reencantament post-modern* (Cruïlla, 2012), Premi Joan Maragall 2011; i els estudis sobre l'espiritualitat, com és el cas de *Vigías del abismo. Experiencia mística y pensamiento contemporáneo* (Sal Terrae, 2001). En aquesta mateixa línia de reflexió veu ara la llum *La mística de la Palabra*, un conjunt de refle-

xions breus en les quals confronta l'experiència humana als ulls de la Paraula de Déu.

L'experiència cristiana es caracteritza per la conjuminació de dues realitats aparentment excloents: la transcendència divina i la immanència humana. Aquesta paradoxa és la que serveix de fil conductor de *La mística de la Palabra*. Josep Otón acostuma a acarar mots en els títols de les seues reflexions (*La astucia y la sencillez, El precio y el valor, La verdad y lo verdadero, Inocencia e ingenuidad, El humilde y el humillado, Lo espontáneo y lo improvisado, Productividad y fecundidad, Miopía y presbicia...*). Sovint ens fa veure que allò que pareix similar és diferent i allò que sembla antitètic és complementari: «la imagen del sepulcro de Cristo adquiere un significado muy especial. Allí donde todos los convencionalismos indican que hay impureza —el cadáver de un ajusticiado—, se manifiesta la máxima pureza —la resurrección— y, en vez de estar cerrado a cal y canto para no contaminar, se abre al mundo para irradiar vida». El llibre ens força a discernir, a captar eixe caràcter paradoxal del cristianisme. La paradoxa cristiana no és un mer artifici literari, sinó, més aïna, la constatació de la realitat polifònica del món, de les llums i de les ombres, una invitació a exercir la llibertat per a donar un sentit a la vida des del signe de la creu.

Josep Otón està familiaritzat amb la lectura de la Bíblia i això es deixa sentir en l'obra. En ocasions, el tema objecte de reflexió naix directament d'alguna narració bíblica. En altres casos, els temes emergeixen des de situacions quotidianes. L'esperit que anima les planes del llibre és convidar-nos a la lectura de la Paraula. I l'autor ens incita a fer-ho d'una manera suggerent. Les seues reflexions, expressades en un llenguatge clar i directe, tenen al meu parer dues virtuts. D'una banda, mostren la riquesa dels passatges de la Bíblia, fan que ens adonem d'aspectes que ens havien passat desapercebuts. En eixe sentit, podem dir que Otón espigola els textos a la recerca de petites perles amagades. D'altra banda, l'autor no ignora la dificultat del diàleg amb la Paraula en la mesura que Déu ens parla a través d'el·lipsis: «¿Por qué Dios nos habla a través de elipsis? No todo está explicado. No todo encaja en nuestra lógica. No todo es fácil de entender. El texto está escrito, pero requiere nuestra complicidad para construir

su significado. Tal vez, si el mensaje fuera completamente explícito, limitaría nuestra libertad. De ahí que, quizás, Dios opte por sugerir sin acabar de demostrar ni imponer».

Francesc Torralba:

J. ASSMANN, *Violencia y monoteísmo*, Fragmenta, Barcelona, 2014, ps. 123.

La publicació d'aquest llibre és un encert per diversos motius.

En primer lloc, perquè dona a conèixer una obra de Jan Assman, catedràtic emèrit d'egiptologia de la Universitat de Heidelberg, indispensable per comprendre la seva particular concepció del monoteisme. El lector en llengua castellana ja coneix *La distinció mosaica*, una de les seves obres més comentades sobre el judaisme i el concepte de revelació.

En segon lloc, perquè es tracta d'un llibre curt, amb una tesi clara, que defensa des de diferents punts de vista i que permet aprofundir en el nexa entre religió i violència o, més concretament, entre l'ànima del monoteisme bíblic i les diferents formes de violència, enllaçant amb una obra clàssica dins del gènere, *La violència i el sagrat* (1972), de René Girard.

La tesi no està exempta de polèmica. Vam tenir ocasió de parlar-ne a fons en el diàleg que vam celebrar al Reial Monestir de Pedralbes el passat mes de novembre del 2014. Assman ens adverteix que la religió torna, però no torna pacíficament, sinó que torna amb tot el seu potencial destructiu i violent. La religió —diu— ja no es presenta com a opi del poble, sinó més aviat com a dinamita. Mostra, amb molts exemples, aquest potencial destructiu de la religió, però més concretament del monoteisme bíblic. L'autor defensa la necessitat que la religió esdevingui un contrapoder enfront de la política i que la seva força no es basi en la violència, sinó en un abandonament conscient de la pulsó tanàtica, per dir-ho a la manera de Sigmund Freud.

Lluís Duch, que ha fet el prefaci de l'obra, subratlla que el llibre és una anàlisi crítica de la religió que farà pensar, però, a partir de la

seva antropologia de l'ambigüitat de la condició humana, subratlla que el monoteisme no és, en si mateix, violent, sinó que l'home, en tant que suma de contraris, pot emprar la religió tant per a la realització de la bellesa, del bé i de la unitat, com per canalitzar el potencial de destrucció i de mal que hi ha en ell.

Amb tot, Jan Assmann sembla reconèixer al final del llibre que el nervi fonamental del monoteisme és alliberar els homes de l'omnipotència del cosmos, de l'Estat, de la societat o de qualsevol altre sistema totalitzant (p. 123). Des d'aquest punt de vista, sembla deduir-se del seu discurs que la violència no és quelcom inherent al mateix monoteisme, sinó quelcom que es desprèn d'una hermenèutica interessada dels textos sagrats que el fonamenten. També afirma que la dinamita semàntica que s'amaga en els textos sagrats de les religions monoteistes no s'inflama en les mans dels creients, sinó dels fonamentalistes.